

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา ค้นคว้าเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมนำเสนอเป็น 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 การติดตามผลการศึกษาวิชาชีพพยาบาล

ส่วนที่ 2 การติดตามผลบัณฑิตของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 การติดตามผลการศึกษาวิชาชีพพยาบาล

ความสำคัญของการติดตามผล

ในทางการศึกษา จะเห็นว่า มีองค์ประกอบทางการศึกษา 3 ประการ ของกระบวนการทางการศึกษา คือ วัตถุประสงค์ของการศึกษา ประสิทธิภาพการเรียนรู้ และกระบวนการประเมินผลนั้นมีความสำคัญยิ่ง สถาบันการศึกษาต่างๆจึงได้ยึดหลักสำคัญดังกล่าวเป็นแนวทางในการพิจารณาจัดโปรแกรมการศึกษา โดยมุ่งหวังที่จะเห็นผู้เรียนหรือผลผลิต มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างถาวรในด้านความรู้ ทักษะและทักษะ หากการเปลี่ยนแปลงนี้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ แสดงว่า ผลผลิตของการเรียนการสอนเป็นไปในทางดี ในทางการพยาบาล ผลผลิตของระบบการสอนคือ ผู้สำเร็จการศึกษาสามารถปฏิบัติ

การพยาบาลที่มีคุณภาพ โดยอาศัยความรู้ มีคุณธรรม มีทัศนคติและค่านิยมที่ดีต่อวิชาชีพ การศึกษาวิชาชีพพยาบาล มีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงตลอดเวลา เพื่อให้หลักสูตรเป็นระบบการศึกษา (Education) การศึกษาวิชาชีพพยาบาล มีมาตรฐานถึงขั้นวิชาชีพ เพิ่มความรู้ทางด้านพื้นฐานและวิชาชีพมากขึ้น ประกอบกับสังคม สิ่งแวดล้อม มีการเปลี่ยนแปลงความก้าวหน้าเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาวิชาชีพพยาบาลอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้สอดคล้องสนองตอบความต้องการที่แท้จริงของสังคม ซึ่งการที่จะ

ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้น ก็จะต้องศึกษาติดตามผลผลิตว่าเป็นอย่างไร ตั้งที่แก้วตา
 คณะวารรณ (2524) ได้กล่าวถึงในการศึกษาวิจัย เพื่อประเมินผลหลักสูตรจากศิษย์เก่าไว้ว่า
 ".....ควรทำเป็นระยะๆสม่ำเสมอ เพื่อจะได้นำผลไปใช้ปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรให้เหมาะสมอยู่
 เสมอ....." นอกจากนี้ วิเชียร ทวีลาภ (2521) ได้กล่าวถึงภาพพจน์ของพยาบาลที่สำเร็จใหม่
 ว่า ถูกลงมองไปในทางลบ คือทำงานไม่เป็น รู้แต่ทฤษฎี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สำเร็จจากหลัก
 สูตรปริญาตรี การประเมินผลจากฝ่ายบริการ ในเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติของผลผลิต หรือผู้สำเร็จ
 การศึกษาด้วยข้อมูลที่เชื่อถือได้ จะช่วยทำให้ฝ่ายการศึกษาได้ค้นพบปัญหา และหาทางปรับปรุงแก้
 ไขหลักสูตร หรือวิธีการเรียนการสอนต่อไปได้

ดังนั้น การติดตามผลการศึกษาวิชาชีพพยาบาล ไม่เพียงแต่เป็นการประเมินหลัก
 สูตร การเรียนการสอน และผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังเป็นสิ่งที่จะให้ความช่วยเหลือผู้สำเร็จการศึกษ
 ษาให้ปรับตัวเข้ากับสภาพการณ์ของงาน เพื่อให้การทำงานมีมั่นคงยิ่งขึ้น ข้อมูลที่ได้จากการติดตาม
 ผลการศึกษาวิชาชีพพยาบาล นอกจากใช้ประกอบการพิจารณาปรับปรุงหลักสูตร การเรียน
 การสอนแล้ว ยังใช้เป็นข้อมูลในการฝึกอบรมผู้ที่ยังศึกษาอยู่ และใช้ส่งเสริมผู้สำเร็จการศึกษา
 ให้ผลการปฏิบัติงานดียิ่งขึ้น

วิจิตร ศรีสะอาด (อ้างถึงใน สุวลักษณ์ คังประดิษฐ์, 2527 : 18) ได้บรรยายถึง
 ความสำคัญของการติดตามผลบัณฑิตไว้ว่า การติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาระทำได้ 2 รูปแบบ
 คือ การประเมินเชิงปริมาณ และการประเมินเชิงคุณภาพ การประเมินเชิงปริมาณเป็นการ
 สำรวจว่า บัณฑิตที่สำเร็จหลักสูตรต่างๆจากสถาบันนั้น มีความเพียงพอต่อความต้องการของสังคม
 หรือตลาดแรงงานหรือไม่ ส่วนการประเมินเชิงคุณภาพ เป็นการประเมินเพื่อที่จะทราบว่า คุณ
 ภาพของบัณฑิตที่สำเร็จออกไปนั้นเป็นอย่างไร เป็นที่น่าพอใจหรือไม่ หรือเป็นไปตามวัตถุประสงค์
 ของการจัดหลักสูตรที่ตั้งไว้เพียงใด การประเมินเชิงคุณภาพนี้กระทำได้ด้วย

1. การถามตัวบัณฑิตเอง ในประเด็นของการได้งานตรงกับวิชาที่เรียนหรือไม่ วิชา
 ที่เรียนใช้ประโยชน์ได้เพียงใด นำไปประยุกต์ได้หรือไม่

2. การถามผู้ใช้บัณฑิต เป็นข้อมูลย้อนกลับที่สำคัญมาก เพราะผู้ใช้บัณฑิตเป็นตัวแทนของนายจ้าง

3. การถามผู้ร่วมงานและผู้รับบริการ ซึ่งอาจมีข้อบกพร่อง ทำไม่ได้ นอกจากในกรณีที่ผู้ร่วมงาน และผู้รับบริการจากบัณฑิตที่มีตัวตนอยู่อย่างเด่นชัด

นอกจากนี้ ไพฑูรย์ สินลารัตน์ (2524) ได้เสนอว่า ในการประเมินผลเรื่องต่างๆ จะต้องมีแหล่งและที่มาของข้อมูล ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ เพราะฉะนั้นจะต้องพิจารณาว่า เรื่องที่จะประเมินนี้ ใครควรเป็นคนประเมินบ้าง หรือจะได้ข้อมูลจากการประเมินของใคร เช่น การประเมินผลอาจารย์ อาจได้ข้อมูลจาก อาจารย์ผู้สอน ประเมินผลการสอนของตนเอง และจากเพื่อนร่วมงาน ผู้เข้าใจงานดี จากผู้บังคับบัญชาหรือผู้ว่าจ้าง ผู้ใช้บัณฑิต จากผลการสอบของผู้เรียน จากตัวผู้เรียนเอง ซึ่งเป็นผู้รับผลโดยตรง

จากหลักการดังกล่าว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ การประเมินผล หรือติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา แหล่งและที่มาของข้อมูลการติดตามผลจึงควรได้มาจาก

1. ผู้สำเร็จการศึกษา หมายถึง บัณฑิตพยาบาล โดยผู้สำเร็จการศึกษาหรือบัณฑิตพยาบาลประเมินผลตนเอง เพราะผู้สำเร็จการศึกษา ส่อมมีความเข้าใจ และรู้เห็นว่าคุณเองมีข้อบกพร่อง หรือข้อดีอย่างไร ทำให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนที่สุด ถึงแม้ว่าการประเมินผลตนเอง อาจมีการลำเอียงเข้าข้างตนเองได้บ้างก็ตาม

2. เพื่อนร่วมงาน หมายถึง ผู้ปฏิบัติงานร่วมกับผู้สำเร็จการศึกษา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในงานนั้นได้ดี และอยู่ใกล้ชิดกับบัณฑิตพยาบาล

3. ผู้บังคับบัญชา หมายถึง หัวหน้างานของหน่วยงานที่บัณฑิตพยาบาลปฏิบัติงานอยู่ด้วย ซึ่งควรเป็นผู้บังคับบัญชาระดับต้น ได้แก่ หัวหน้างาน หรือหัวหน้าหอผู้ป่วยที่เป็นพยาบาล เพราะอยู่ใกล้ชิดและทำงานร่วมกับบัณฑิตพยาบาล ส่อมเข้าใจในงานพยาบาล และทราบว่าบัณฑิตพยาบาล มีผลการปฏิบัติงานต่างๆ เป็นอย่างไร

ขอบเขตของงานพยาบาล

ความรับผิดชอบพื้นฐานของพยาบาลมี 4 ประการใหญ่ๆ คือ การส่งเสริมสุขภาพ การป้องกันโรค การฟื้นฟูสุขภาพ และการให้การรักษานพยาบาลเพื่อบรรเทาอาการเจ็บป่วย พยาบาลที่ได้รับการปลูกฝังมาตั้งแต่เดิมคือ การให้ความนับถือต่อชีวิต เกียรติ และสิทธิของประชาชน และให้การพยาบาล โดยไม่คำนึงถึงเชื้อชาติ สัญชาติ ศาสนา สีผิว วัย เพศ ฐานะทางการเมือง หรือฐานะทางสังคม

การพยาบาลจึงเป็นการบริการแบบผสมผสานงานด้านการป้องกันโรค การรักษานพยาบาล การส่งเสริมสุขภาพ และการฟื้นฟูสุขภาพ การพยาบาลเป็นศิลปะในการประยุกต์หลักทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการศึกษา รวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินภาวะสุขภาพ ให้การวินิจฉัยทางการพยาบาล ตั้งวัตถุประสงค์ วางแผน และปฏิบัติการพยาบาลในการช่วยเหลือดูแลบุคคลที่มีพยาธิสภาพ และเพื่อบรรเทาอาการ ยับยั้งการลุกลามของโรค ให้การรักษาขั้นต้น บำบัดโรคตามการรักษาของแพทย์ ฟื้นฟูสมรรถภาพของบุคคล ตลอดจนแนะนำ ส่งเสริมสุขภาพอนามัย และป้องกันโรคแก่ผู้มารับบริการ เพื่อให้บุคคลทุกคนบรรลุถึงศักยภาพสูงสุดทางสุขภาพ

รามีย์ (Ramey อ้างถึงใน พวงรัตน์ บุญญาธิกรักษ์, 2522 : 2) ได้เสนอแนวคิดในการปฏิบัติการพยาบาลไว้ว่า การปฏิบัติการพยาบาลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการศึกษา รวบรวมข้อมูลในสถานะของผู้ป่วย การตั้งวัตถุประสงค์ของสุขภาพอนามัย ระยะสั้น ระยะยาว วางแผนและปฏิบัติการพยาบาลอย่างเหมาะสม ในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้นๆ ตลอดจนการประเมินประสิทธิผลของการปฏิบัติการพยาบาลด้วย หลักการทางวิทยาศาสตร์เป็นพื้นฐานวิชาชีพพยาบาลดังกล่าว รวมทั้งการดูแลในสถานะที่มีพยาธิสภาพ การป้องกัน การฟื้นฟูบุคลิกภาพ และการสอนเกี่ยวกับสุขภาพอนามัย

การปฏิบัติการพยาบาลจึงจำเป็นต้องใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติ มีขั้นตอนการปฏิบัติที่ถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในคุณค่าของวิชาชีพเต็มใจปฏิบัติหน้าที่ มีหลักจริยธรรมของวิชาชีพ เพื่อให้บริการที่มีมาตรฐาน มีคุณภาพ และประสิทธิภาพแก่สังคม

สายหยุด นิยมวิภาต (2522 : 58) กล่าวถึง การพยาบาลที่มีคุณภาพอย่างบริบูรณ์ ว่า ต้องมีลักษณะดังนี้

1. ต้องเป็นการพยาบาลที่สามารถให้บริการได้เพียงพอ ตอบสนองความต้องการของ ผู้รับบริการได้ทั่วถึง

2. ต้องเป็นบริการที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนผู้รับบริการ

3. ต้องเป็นบริการที่มีลักษณะสมบูรณ์ทั้ง ความรู้ ทัศนคติ ความสามารถและคุณธรรม เพื่อสร้างความมั่นใจ ความศรัทธาแก่ผู้มารับบริการ

4. ต้องเป็นบริการที่มีความปลอดภัย และมีการสืบต่อเนื่อง

5. ต้องมีรายงานบันทึกการปฏิบัติ

6. การจัดการบริการต้องเป็นผลการวิเคราะห์ของผู้บริการ

การที่จะให้การพยาบาลที่มีลักษณะดังที่ได้กล่าวไปแล้วนั้น ต้องอาศัยผู้ให้บริการที่มีความรู้ ความสามารถในด้านต่างๆ จากการประชุมระหว่างชาติครั้งที่ 2 (2nd Senior Nurse International Workshop) เรื่อง การดูแลสุขภาพและบทบาทของพยาบาล ที่ประเทศญี่ปุ่น ระหว่างวันที่ 11-12 ตุลาคม 2519 (สุนันต์ วิจิตรกาญจน์, 2520 : 5) ที่ประชุม ได้สรุปหน้าที่ความรับผิดชอบของพยาบาล ว่าควรประกอบไปด้วยความสามารถต่างๆดังนี้

1. การรักษาพยาบาล
2. การถ่ายทอดความรู้ด้านสุขภาพ
3. การประสานงาน ร่วมมือ และมีสัมพันธภาพที่ดี
4. การค้นคว้าวิจัย
5. การให้คำอธิบาย หรือแปลความหมายได้ถูกต้อง
6. การบริหารและบริการ
7. การเป็นผู้แนะนำ
8. การให้คำปรึกษาหรือปลอบใจ
9. การมีทักษะการพยาบาลเป็นอย่างดี

10. การส่งเสริม สันติสนุนวิชาชีพ เป็นที่ยกย่องแก่คนทั่วไป

การปฏิบัติงานของพยาบาล วัตถุประสงค์ให้ความช่วยเหลือแก่บุคคลทั้งภาวะเจ็บป่วย หรือภาวะปกติ ซึ่งต้องการคำแนะนำ การดูแลด้านสุขภาพอนามัย เพื่อให้พัฒนาและดำรงไว้ซึ่ง สุขภาพที่ดี ทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม ให้ผู้รับบริการปลอดภัย และมีความสุขสมบูรณ์ขึ้น ทุกๆด้าน รวมทั้งต้องช่วยสนับสนุนให้ผู้ป่วยแก้ไขปัญหาของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

ดังนั้น พยาบาลนอกจากจะรับผิดชอบในบุคคล เพื่อให้การบริการพยาบาลแล้ว พยาบาลยังต้องดำรงไว้ซึ่งความสามารถของตน โดยการแสวงหาความรู้อยู่เสมอ จะต้องรักษา มาตรฐานสูงสุดของบริการพยาบาลไว้เท่าที่จะทำได้ เมื่อปฏิบัติหน้าที่ในวิชาชีพ จะต้องรักษา ความประพฤติส่วนบุคคลให้อยู่ในมาตรฐานที่ดี มิให้เกิดสิ่งที่ไม่ดีมีผลสะท้อนต่อชื่อเสียงของวิชาชีพ

ความสัมพันธ์ของการติดตามผล และการประเมินความสามารถของบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา

การที่จะทราบว่า ผู้เรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาได้แสดงพฤติกรรมตามที่สถานที่ศึกษา กำหนดไว้ในหลักสูตรนั้น จะต้องมีการติดตามประเมินผลพฤติกรรมของผู้สำเร็จการศึกษา โดยใช้ เครื่องมือที่มีความเที่ยงตรง เชื่อถือได้ ในการประเมินพฤติกรรมต่างๆตามวัตถุประสงค์ของการ จัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา ซึ่งอาจทำได้โดยวิธีการสังเกตพฤติกรรมที่สามารถสังเกตได้ ตามความเป็นจริงจากการสังเกตโดยตรง เป็นการรายงานการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคล ได้แก่ ผู้บังคับบัญชา หรือนายจ้าง เป็นการวัดหรือประเมินผลทางอ้อม

วรรณวิไล จันทราภา และคณะ (2523) ได้ศึกษาองค์ประกอบต่างๆที่มีอิทธิพลต่อ ผลสัมฤทธิ์ในการปฏิบัติงานของพยาบาลในประเทศไทย พบว่า องค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ ในการปฏิบัติงานของพยาบาลทุกคน มี 6 องค์ประกอบ เรียงตามลำดับคะแนนจากสูงไปต่ำได้ ดังนี้

1. สมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมพยาบาล
2. กังวลติดต่อหน่วยงาน และวิชาชีพ
3. บุคลิกภาพ และนิสัยในการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่น

4. การเป็นผู้นำ
5. ลักษณะนิสัยประจำตัว
6. ความซื่อสัตย์

และยังพบอีกว่า องค์ประกอบเกี่ยวกับสมรรถภาพในการปฏิบัติกิจกรรมพยาบาล หรือความสามารถในการปฏิบัติงาน จะเป็นตัวพยากรณ์ที่ดีที่สุดว่า พยาบาลประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานได้มากน้อยเพียงไร

การที่จะทราบว่า การปฏิบัติพยาบาล มีคุณภาพและประสิทธิภาพเพียงไร จะต้องมีการประเมินผลการปฏิบัติพยาบาลนั้น วิเชียร ทวีลาภ (2522 : 79) ได้เสนอแนะวิธีการประเมินผลไว้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ และมาตรฐานของการปฏิบัติการพยาบาล (Nursing practice) จะต้องกำหนดไว้แน่นอน และบ่งเฉพาะพฤติกรรมที่สามารถวัดได้
2. การประเมินผลที่อาจได้ผลแน่นอน ควรมีการพิจารณาร่วมกันจากหลายวิธี คือ
 - 2.1 ใบประเมินผล ควรสร้างเป็นแบบวัตถุประสงค์ (Objectives)
 - 2.2 การประเมินผลงานของตนเอง (Self evaluate)
 - 2.3 การประชุมปรึกษารายบุคคล (Individual conference)
 - 2.4 การประเมินผลที่กระทำโดยผู้ตรวจการ หัวหน้าหอผู้ป่วย และหัวหน้าทีม

พยาบาล

การพยาบาลจึงเป็นกระบวนการที่เคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ต้องการผู้ปฏิบัติที่มีความรู้ความสามารถ มีการประเมินผล เพื่อจะได้ทราบถึงประสิทธิภาพของการปฏิบัติการพยาบาล และเป็นแนวทางในการพัฒนาการพยาบาลต่อไปในอนาคต

ความสามารถของบัณฑิตผู้สำเร็จการศึกษา ประเมินได้จากผลการปฏิบัติงาน ซึ่งไทเลอร์ (Tyler 1964 : 106-107) ได้เสนอว่า การประเมินผลควรจะต้องประเมินให้ทราบถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป และเปลี่ยนไปมากน้อยเพียงใด คือประเมินขณะกำลังศึกษา เพื่อจะได้ทราบว่า บรรลุวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่ และต้องประเมินภายหลังสำเร็จการศึกษา หรือ

ติดตามผู้สำเร็จการศึกษา เพื่อจะได้ทราบถึงการเรียนรู้ที่ถาวร และควรประเมินอย่างน้อยปีละครั้ง

สมิทร คุณากร (2520) ได้กล่าวถึงการติดตามผู้เรียนที่จบหลักสูตรไปแล้วว่า มีความรู้ ความสามารถ และทัศนคติตรงตามความมุ่งหมายที่หลักสูตรกำหนดหรือไม่ ซึ่งกระทำได้โดยหาข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้สอน นายจ้าง หรือผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ ยังต้องประเมินว่า ผู้เรียนหางานทำได้หรือไม่ ทำงานแล้วเกิดประโยชน์แก่ตนเอง และสังคมอย่างไร สังคมยอมรับผลิตผลที่สำเร็จไปจากสถาบันหรือไม่

ดังนั้น การติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา โดยการประเมินความสามารถของผู้สำเร็จการศึกษา จึงเป็นการประเมินผลผลิตของหลักสูตร เพื่อที่จะได้ทราบถึงความสำเร็จ หรือความล้มเหลวของการผลิตบัณฑิต และเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรที่สามารถนำไปใช้สนับสนุนการตัดสินใจ แก้ไข ปรับปรุงหลักสูตรให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ส่วนที่ 2 การติดตามผลบัณฑิตของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ในการจัดการเรียนการสอนหลักสูตร วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) ของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้จัดการระบวงวิชาให้มีความต่อเนื่องกัน และมีการผสมผสานได้ด้วย การนำแนวความคิด (Concept) ต่างๆ หรือความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากการเรียนในภาคต้นๆ มาใช้ในภาคเรียนต่อไปได้ สำหรับลักษณะกระบวงวิชา (Course description) ในหลักสูตร ได้เขียนไว้ในลักษณะกว้างๆ แต่ครอบคลุมขอบเขตเนื้อหาทั้งหมดของกระบวงวิชานั้นๆ ซึ่งคณาจารย์ผู้สอนสามารถนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดวัตถุประสงค์ทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะของวิชานั้นๆ ตลอดจนเป็นแนวทางในการจัดเตรียมกระบวงการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี

คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้ผลิตบัณฑิตพยาบาล ในหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาล) ซึ่งสำเร็จการศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 จนถึงปี พ.ศ. 2530 รวม 13 รุ่น ได้มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาลหลักสูตรดังกล่าว ตั้งแต่รุ่นที่

1 ถึงรุ่นที่ 3 (ประภาพร ศรีตระกูล, 2520) ซึ่งสำเร็จการศึกษาปี พ.ศ. 2518 ถึงปี พ.ศ. 2520 โดยสอบถามผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต และตัวบัณฑิตพยาบาลเอง ต่อมาได้มีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตหลักสูตรดังกล่าว ซึ่งสำเร็จการศึกษาปี พ.ศ. 2518 ถึงปี พ.ศ. 2525 รวม 8 รุ่น (เจื้อจันทน์ เรืองศรี, 2526) โดยสอบถามคุณลักษณะและความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาล จากผู้บังคับบัญชาบัณฑิต ผู้ร่วมงานของบัณฑิต และตัวบัณฑิตพยาบาลเอง ผลที่ได้จากการติดตามประเมินผลบัณฑิตพยาบาลของคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่นทั้ง 2 ครั้ง สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพิจารณาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพได้รับผลดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม จะเห็นว่า คณะพยาบาลศาสตร์ได้ทำการประเมินผลหลักสูตรเป็นระยะๆ เพื่อนำผลการประเมินไปใช้ปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ แก้วตา คณะวราชม (2524) ที่ศึกษาเพื่อประเมินผลหลักสูตรจากศิษย์เก่า การประเมินผลหลักสูตรนี้ นอกจากจะช่วยสถาบันการศึกษาในการปรับปรุงหลักสูตรแล้ว ยังช่วยให้ตัวบัณฑิตพยาบาลเองได้ทราบผลการประเมินคุณลักษณะ และความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเองว่า มีสิ่งใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง อันจะช่วยส่งเสริมให้บัณฑิตมีคุณภาพดียิ่งขึ้น และยังช่วยเพิ่มสัมพันธภาพระหว่างคณะพยาบาลศาสตร์ หน่วยงานที่บัณฑิตปฏิบัติงานอยู่และตัวบัณฑิตพยาบาลเองอีกด้วย

ส่วนที่ 3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ประภาพร ศรีตระกูล (2520) ได้ศึกษา เรื่อง การติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2517-2519 เพื่อศึกษาคุณภาพของบัณฑิตพยาบาลศาสตร์ เกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงาน ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของบัณฑิตและผู้บังคับบัญชา ที่มีต่อความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาล ไม่มีความสัมพันธ์กัน ผู้บังคับบัญชาและบัณฑิตพอใจความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาล โดยเฉพาะในด้านบุคลิกภาพ มนุษยสัมพันธ์ และทัศนคติต่อวิชาชีพในระดับค่อนข้างสูง บัณฑิตที่สำเร็จ

การศึกษาปีการศึกษาต่างกัน พอใจความสามารถในการปฏิบัติงานของตนเองไม่แตกต่างกัน ผู้บังคับบัญชาพอใจความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตที่สำเร็จปีการศึกษา 2518 มากกว่าบัณฑิตที่สำเร็จปีการศึกษา 2517 และ 2519

สมพันธ์ วิทยุธีระนันท์ และคณะ (2524) ศึกษาเรื่อง การประเมินการศึกษา หลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยสำรวจความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษาหลักสูตรพยาบาลศาสตร์บัณฑิต รุ่นที่ 1-3 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการบริหารหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และความคิดเห็นของผู้สำเร็จการศึกษา ผู้บังคับบัญชา เกี่ยวกับความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา ผลการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติงาน พบว่า ผู้สำเร็จการศึกษา และผู้บังคับบัญชามีความคิดเห็นตรงกันว่า ผู้สำเร็จการศึกษาทั้ง 3 รุ่น มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ และความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี ส่วนบุคลิกภาพ และความรับผิดชอบในหน้าที่อยู่ในเกณฑ์ดี

พรทิพย์ อัจฉรงค์ (2525) ประเมินหลักสูตรพยาบาลเฉพาะทาง คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล โดยใช้โมเดลซีพี (CIPP Model) เป็นรูปแบบในการประเมิน คือประเมินสภาวะแวดล้อม ประเมินปัจจัยเบื้องต้น ประเมินกระบวนการ และประเมินผลิตผลของหลักสูตรการพยาบาลเฉพาะทาง สาขาการพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ (โรคติดเชื้อ) และสาขาการพยาบาลโรคหัวใจและทรวงอก ปีการศึกษา 2523 เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และใช้แบบสอบถามที่ผู้ศึกษาสร้างขึ้น จากคณาจารย์ผู้สอน จำนวน 51 คน ผู้เข้ารับการอบรมจำนวน 57 คน ผู้บังคับบัญชาของผู้เข้ารับการอบรม จำนวน 57 คน และคณะกรรมการค่าเนิการหลักสูตร จำนวน 6 คน ผลการศึกษา พบว่า

1. ผลการประเมินสภาวะแวดล้อม จุดมุ่งหมายของหลักสูตรมีลักษณะของหลักสูตรที่ดี สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของคณะพยาบาลศาสตร์ และวัตถุประสงค์เฉพาะของแต่ละสาขาวิชาเป็นอย่างดี เนื้อหาสาระมีความเหมาะสม สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร แต่เนื้อหาสาระยังมีความซ้ำซ้อนกันอยู่บ้าง

2. ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้น หลักเกณฑ์คุณสมบัติของผู้สมัคร เข้ารับการอบรม ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ เป็นหลักเกณฑ์ที่เหมาะสม ผู้เข้ารับการอบรมมีคุณสมบัติครบถ้วน แต่ไม่ได้มีการกำหนดแน่ชัดในเรื่องประสบการณ์การปฏิบัติการพยาบาล เกี่ยวกับแขนงวิชาที่อบรม คณะกรรมการและอาจารย์ผู้สอนเหมาะสมดี อุปกรณ์การเรียนการสอนเพียงพอ แต่ควรปรับปรุงห้องสมุด คณะกรรมการดำเนินงานหลักสูตร มีการวางแผนการดำเนินงานตลอดการอบรมได้อย่างมีระเบียบ

3. ผลการประเมินกระบวนการ การดำเนินการหลักสูตรโดยทั่วไปมีระเบียบแบบแผน การเรียนการสอนราบรื่นเป็นที่พอใจผู้เข้ารับการอบรม แต่ควรปรับปรุงด้านสวัสดิการบางประการ

4. ผลการประเมินผลิตผล พบว่าผู้สำเร็จการอบรม เป็นผู้มีความรู้ทางวิชาการ และมีความสามารถในการปฏิบัติการพยาบาลเฉพาะทาง

ละเอียด แจ่มจันทร์ (2526) ทำการศึกษาติดตามผลบัณฑิต หลักสูตรการศึกษา บัณฑิต (พยาบาลศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ติดตามความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิต และเปรียบเทียบการประเมินตนเอง และการประเมินของผู้บังคับบัญชา ของบัณฑิต ซึ่งสำเร็จการศึกษาในปี พ.ศ. 2520-2523 ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า ค่าเฉลี่ยความสามารถในการปฏิบัติงานด้านต่างๆของบัณฑิต ซึ่งประเมินโดยบัณฑิตเอง และผู้บังคับบัญชา ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และโดยเฉลี่ยบัณฑิต และผู้บังคับบัญชาประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของข้าราชการส่วนใหญ่ อยู่ในระดับสูงมากทุกด้าน ยกเว้น ประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานด้านความรู้ความสามารถทางวิชาการ ซึ่งข้าราชการส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง

เจือจันทร์ เรืองศรี (2526) ทำการศึกษาติดตามผลบัณฑิตพยาบาล คณะพยาบาล ศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบระหว่างความคิดเห็นของบัณฑิตพยาบาลเอง ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต และผู้ร่วมงานของบัณฑิต เกี่ยวกับการประเมินความสามารถในการปฏิบัติงานของบัณฑิตพยาบาล ซึ่งสำเร็จวิทยาศาสตรบัณฑิต (พยาบาล) จากคณะพยาบาล

ศาสตร์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 ถึง 2525 ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า บัณฑิตพยาบาล คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีคุณสมบัติของการเป็นพยาบาลที่ดี ทางด้านบุคลิกลักษณะส่วนตัวและสังคม อุปนิสัยในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับเหมาะสมมาก รองลงมาคือ ความเป็นผู้นำ และความคิดริเริ่ม สำหรับการปฏิบัติกิจกรรมการพยาบาลนั้น บัณฑิตพยาบาลมีระดับความสามารถมากในด้านการดูแลผู้ป่วย และการป้องกัน รองลงมาคือ การส่งเสริมสุขภาพ การฟื้นฟูสภาพ และการบริหารงาน ส่วนการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นนั้น บัณฑิตพยาบาลมีระดับความสามารถมาก

นอกจากนี้ ยังได้รับข้อเสนอแนะจากบัณฑิตพยาบาล ผู้บังคับบัญชาของบัณฑิต และผู้ร่วมงานของบัณฑิต เกี่ยวกับหลักสูตรการเรียนการสอนของคณะพยาบาลศาสตร์ และการทำ งานของบัณฑิตอีกด้วย โดยบัณฑิตพยาบาลเสนอแนะ ให้เพิ่มประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงาน เน้นความรับผิดชอบต่อวิชาชีพ การแสดงความเชื่อมั่นในทางที่ถูก การปลูกฝังทัศนคติที่ดี สำหรับผู้บังคับบัญชาและผู้ร่วมงานของบัณฑิต ก็มีความคิดเห็นสอดคล้องกัน ให้เพิ่มประสบการณ์การฝึกปฏิบัติงาน และเน้นหน้าที่รับผิดชอบ การมีความละเอียดรอบคอบ การสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ และการมีมนุษยสัมพันธ์ ส่วนการทำงานของบัณฑิตนั้น บัณฑิตมีความเห็นว่า คณะควรจัดประชุมวิชาการส่งเสริมการศึกษาเพิ่มเติมกับบัณฑิต และควรมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของบัณฑิตเป็นระยะๆ ซึ่งผลการศึกษาในครั้งนี้ คณะพยาบาลศาสตร์ ได้นำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนของคณะฯในเวลาต่อมา เพื่อให้สามารถผลิตบัณฑิตให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับความต้องการของสังคม เป็นต้นว่า ความสามารถในการเป็นผู้นำของบัณฑิตพยาบาล ซึ่งกลุ่มผู้ประเมินทั้ง 3 กลุ่ม ได้ประเมินความสามารถของบัณฑิตพยาบาลในด้านนี้ว่า กว่าด้านอื่นๆ ผู้รับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอน จะจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่จะช่วยให้บัณฑิตพยาบาลได้มีกิจกรรม และฝึกปฏิบัติการเป็นผู้นำมากขึ้น

อีกประการหนึ่ง ในการสร้างทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพให้แก่บัณฑิตพยาบาลนั้น เป็นสิ่งที่ผู้รับผิดชอบจะช่วยให้บัณฑิตเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ โดยการจัดเนื้อหาวิชาที่สอนในภาคทฤษฎี ให้มีจำนวนหน่วยกิตที่เหมาะสม เริ่มต้นศึกษาจากสิ่งที่ง่ายไปสู่สิ่งที่ยาก ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง จัดเนื้อหาวิชาไม่มีความซ้ำซ้อน ผู้เรียนไม่เกิดความเบื่อหน่าย สำหรับการจัด

การเรียนการสอนภาคปฏิบัติ ขณะมีการฝึกงาน อาจารย์นิเทศจะเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน ให้ความเป็นกันเอง เป็นที่ปรึกษา ให้คำแนะนำเมื่อผู้เรียนต้องการความช่วยเหลือ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความพึงพอใจในการทำงาน มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ

สุทธิรัตน์ นิมพ์พงศ์ และคณะ (2527) ได้ทำการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษา หลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต (พยาบาลและผดุงครรภ์) คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปีการศึกษา 2515 เพื่อสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับปรัชญา จุดมุ่งหมายของหลักสูตร วิธีการเรียนการสอน เจตคติต่อหลักสูตร และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบัณฑิต ผลการศึกษาบางประการ พบว่า บัณฑิตส่วนใหญ่มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานในระดับปานกลาง และเหตุผลที่ทำให้บัณฑิตเกิดความมั่นใจน้อยคือ ได้รับประสบการณ์การพยาบาลในหน่วยงานนั้นๆ ไม่เพียงพอในขณะศึกษา และไม่ได้ทำงานในหน่วยงานที่ตนเองมีความถนัด ผู้บังคับบัญชาและพยาบาลประจำการมีความเห็นว่า บัณฑิตมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสูง แต่ในเรื่องของจริยธรรม ได้แก่ การเสียสละ ความอดทน ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ส่วนรวม ความซื่อสัตย์ การแสดงวาจาสุภาพอ่อนโยน รู้จักกาลเทศะ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ยังต่ำกว่าระดับความคาดหวังของตน

ทิพย์รัตน์ สุทธิพงศ์ และคณะ (2527) ทำการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลและผดุงครรภ์ เพื่อประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษา หลักสูตรพยาบาลและผดุงครรภ์ จากวิทยาลัยพยาบาลราชบุรี ในปีการศึกษา 2526 รุ่นเดือนมีนาคม โดยสอบถามความคิดเห็นจากผู้สำเร็จการศึกษา ผู้บังคับบัญชาระดับต้น ผู้ร่วมงานที่เป็นแพทย์และพยาบาลประจำการ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผลการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาในทัศนะของผู้สำเร็จการศึกษาเอง ผู้บังคับบัญชา ผู้ร่วมงาน ในแต่ละข้อรายการเป็นความต้องการของหน่วยงานมาก และมากที่สุด ไม่มีข้อรายการใดที่เป็นความต้องการน้อย หรือน้อยที่สุด

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาในประเทศไทยแล้ว ในต่างประเทศก็มีการศึกษาติดตามผลผลิตของหลักสูตร ตลอดจนประเมินผลหลักสูตรต่างๆ ดังนี้

เฮเตอร์ (Hayter 1971 : 55-59) ได้ทำการศึกษาติดตามผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปีการศึกษา 1964-1969 จากวิทยาลัยพยาบาล มหาวิทยาลัยเคนดัลล์ โดยมี

วัตถุประสงค์ที่จะศึกษาการทำงานและการศึกษาภายหลังสำเร็จการศึกษาพยาบาล แผนการในอนาคตของบัณฑิต ความคิดเห็นของบัณฑิต และนายจ้างของบัณฑิตถึงความเหมาะสมในการเตรียมบัณฑิต สำหรับงานที่ต้องปฏิบัติ เพื่อนำผลการศึกษามาเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรในอนาคต รวบรวมข้อมูลจากผู้สำเร็จการศึกษา 211 คน นายจ้างที่ผู้สำเร็จการศึกษาทำงานด้วยอย่างน้อย 3 เดือนจำนวน 179 คน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างจากบริ�ญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นแนวทาง

ผลการศึกษาพบว่า บัณฑิตมีความเห็นว่า ตนเองมีคุณสมบัติเหมาะสมกับการทำงานในตำแหน่งพยาบาลประจำการ หัวหน้าทีมและครูพยาบาล การได้รับการเตรียมทางการศึกษาสำหรับงานอยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับเฉลี่ยมีพฤติกรรมการพยาบาลในระดับดีมาก โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์ความต้องการทางการพยาบาล จุดเด่นที่ได้รับการเตรียมทางการศึกษา คือ การวางแผนการพยาบาลอย่างสมบูรณ์แบบ การนำหลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพยาบาล การสนองความต้องการทางด้านจิตใจ การเรียนรู้ที่จะคิด การเป็นผู้นำ แต่มีจุดอ่อนในการเตรียมเกี่ยวกับ เรื่องทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล ประสบการณ์ไม่เพียงพอ เตรียมไม่ตรงกับสภาพความเป็นจริง ส่วนนายจ้างมีความเห็นว่า บัณฑิตที่ได้รับการเตรียมทางการศึกษาสำหรับงานอยู่ในระดับสูงกว่าค่าเฉลี่ย และระดับเฉลี่ยมีพฤติกรรมการพยาบาลอยู่ในระดับดีมาก โดยเฉพาะด้านการวิเคราะห์ความต้องการทางการพยาบาล จุดเด่นของการทำงานคือ การนำหลักวิทยาศาสตร์มาใช้ในการพยาบาล การสนองความต้องการด้านจิตใจ การวางแผนการพยาบาลที่สมบูรณ์แบบ การประเมินภาวะสุขภาพ การให้การพยาบาลรายบุคคล แต่มีข้อบกพร่องเรื่อง ไม่มีประสบการณ์การเป็นผู้นำทางการพยาบาล ทักษะในการปฏิบัติการพยาบาล สัมพันธภาพระหว่างบุคคล ไม่มีความมั่นคง เมื่อเปรียบเทียบการประเมินของบัณฑิตและนายจ้าง พบว่า บัณฑิตประเมินตนเองสูงกว่านายจ้าง

ดอนเลย์ เจพสัน เพลลอฟ (Donley, Jepson and Perloff 1973 : 646-649 ได้สำรวจการใช้ความรู้และความพึงพอใจในหลักสูตรปริญญาพยาบาลบัณฑิต สาขาการพยาบาลอาชีวศาสตร์-คัลลศาสตร์ การพยาบาลสูติศาสตร์ การพยาบาลกุมารเวชศาสตร์ และสุขภาพจิต พบว่า

ส่วนใหญ่เลือกหลักสูตรที่เน้นหนักทางการพยาบาลในคลินิก รองลงมาเลือกหลักสูตรที่เน้นหนัก
ทางการพยาบาลในคลินิกและการสอนทางการพยาบาล และส่วนน้อยเลือกหลักสูตรที่เน้นหนัก
ทางการพยาบาลในคลินิก การบริหารการพยาบาลและการสอนทางการพยาบาล แม้หลักสูตรจะ
เน้นหนักด้านการเตรียมบัณฑิตในตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญในคลินิก แต่บัณฑิตก็ต้องทำงานในตำแหน่งครู
พยาบาล และผู้บริหารพยาบาลไปด้วยเช่นกัน ซึ่งผู้วิจัยได้เสนอแนะไว้ว่า เป็นเพราะความต้องการ
การครูพยาบาล และผู้บริหารทางการพยาบาลรับด่วน และต้องการมากกว่า

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับการติดตามผลผู้สำเร็จการศึกษาพยาบาลของสถาบันต่างๆ

ส่วนใหญ่ผู้สำเร็จการศึกษามีคุณภาพอยู่ในระดับดี โดยเฉพาะในเรื่องความรู้ความสามารถทาง
วิชาการ การนำความรู้และประสบการณ์ไปใช้ของพยาบาลนั้น นำไปใช้ประโยชน์ได้มาก
การปฏิบัติงานทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี ผู้ประเมินที่เป็นผู้สำเร็จการศึกษาเอง และผู้บังคับบัญชา ต่างก็
มีความคิดเห็น เกี่ยวกับการปฏิบัติงานของผู้สำเร็จการศึกษาสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ ส่วนการ
ประเมินในด้านความต้องการและด้านความเป็นจริง ในทัศนะของผู้บังคับบัญชามีความแตกต่างกัน
โดยความต้องการมีแนวโน้มสูงกว่าความสามารถในความเป็นจริง